

40 år i Danmark – 40 år på Det Kongelige Bibliotek

af bibliotekar *Liwiria Wionczek*, Det Kongelige Bibliotek

I 1969 satte en udvandringsbølge fra Polen til Vesten i gang som følge af bl.a. antisemitiske forfølgelser. Blandt de mange polakker, der kom til Danmark i dette og de følgende år og skulle til at skabe sig et nyt liv på bar bund og uden mange forudsætninger i et land, hvis sprog de ikke beherskede, var forfatteren til nedenstående erindringsartikel, der fortæller om, hvordan det som indvandrere var at møde Danmark og danskerne i 1970'erne. Artiklen er skrevet på redaktionens opfordring i anledning af, at forfatteren i foråret 2010 kan fejre 40 års jubilæum i den danske stats tjeneste.

36

MIT liv har til dels formet sig som i et russisk eventyr af Puškin med titlen ”Om fiskeren og en fisk” populært kaldet eventyret om guldfisken. En guldfisk, der bliver fanget af en fisker, lover at opfylde hans største ønsker, imod at den bliver løsladt. Eventyret ender så grueligt galt for fiskeren og hans kone, fordi de bliver grebet af grådighed og griskhed. Ifølge den folkelige overlevering af eventyret kan man kun få tre ønsker opfyldt, og måske blev mine tre ønsker med tiden opfyldt, netop fordi de var indenfor ri-

melighedens grænser. Dette foregik ikke så hurtigt som i en eventyr, men opfyldt blev de, og ærligt talt så skulle der ikke så lidt hjælp til på vejen. Og hvilke var så mine tre ønsker? Jo, da vi rejste fra Polen, drømte jeg for det første om, at det skulle lykkes at blive godt etableret i det nye land Danmark, mit andet ønske var at få en dejlig familie og mit tredje at få et godt arbejde. Her skal det siges, at jeg af naturen er en person, der har, som jeg kalder det: ”alle fire ben på jorden”. Jeg er et meget jordnært menneske, som altid lidt har misundt de mennesker, der evner at drømme og fantasere helt frit og ubegrænset.

Jeg ankom i 1969 til Danmark 20 år gammel med min mand, min mor og min søster på otte år. Min far, som rejste samtidig som os, ønskede at drage ud i den store verden til USA, men på vej dertil på et opsamlingssted i Rom, hvor han fik udstedt visum og skulle videre til Michigan, ombestemte han sig heldigvis og sluttede sig til os i Danmark. Men alt dette er en helt anden historie.

Baggrunden

FOR at vende tilbage til rejsen til Danmark så skylder jeg en forklaring på, hvorfor bestemte vi os til at flygte til Danmark. Min far var jøde, og på grund af den nye bølge af jødeforfølgelser i 60ernes Polen, besluttede han sig til at beskytte os imod følgerne af den voksende antisemitisme. Som selvstændig blev han konstant pålagt særlige skatteafgifter (Domiar), et våben som det kommunistiske Polen brugte for at bekæmpe de selvstændige

Artiklens forfatter, Livia Wionczek, har været ansat på Det Kongelige Bibliotek i 40 år. Fot.: Det Kongelige Bibliotek.

forretningsdrivende, og dette våben blev særlig hyppigt brugt overfor jøder. Der var ubegrænsede muligheder for at bestjæle mennesker i lovens navn. I slutningen af 60'erne blev det sagt helt officielt, at jøder var at betragte som fjender af Polen, og de blev derfor opfordret til at rejse ud af landet. Man fik udrejsetilladelse, imod at man blev frataget sit polske statsborgerskab. Det var imod alle konventioner, men Polen havde sine egne regler. Vi forlod således Polen som statsløse. Men først måtte vi træffe den store beslutning: hvor skulle vi rejse hen? Eftersom vi aldrig havde været i Vesten, var vi meget frygtsomme overfor de forhold, som ventede os. Vi besluttede os for at rejse til et naboland, eftersom min mor efterlod sin familie i Litauen og min mand havde familie i Polen. Valget stod imellem Sverige og

Danmark. De svenske myndigheder gav på det tidspunkt kun visum til folk med visse kvalifikationer, og mine forældre kunne ikke opfylde de krav, som Sverige stillede. De danske myndigheder var til gengæld meget humane og gav visum til alle statsløse, som ønskede at rejse til Danmark. Med visum og togbilletter ventede vi med frygt og bæven på afrejsedatoen. Meget kort før afrejsen kom der nogle civilklædte betjente og gennemgik hele vores lejlighed og al den bagage som stod klar til rejsen. Da de havde afsluttet deres ransagelse og åbenbart ikke fundet, hvad de ledte efter, tog de min far med på politistationen. Min far var borte næsten hele dagen og jeg husker denne dag som det værste mareridt. Hen mod aften blev han løsladt uden nogen forklaring. Kort efter sad vi i toget på vej til, hvad vi håbede ville blive vort Paradis, med store forventninger og en hel masse frygt overfor alt det nye, som ventede os. Jeg var 20 år, min mand 22, min lillesøster 8 år og min mor, som var 49, havde således ansvaret for, hvad man kunne kalde 3 børn. I Danmark ændrede rollerne sig hurtigt. Vi, min mand og jeg, blev straks de voksne, og min mor blev meget afhængig af os, fordi det, nok delvis på grund af vores ungdom, lykkedes os at blive rigtig danske, hvad der ikke lykkedes min mor, som aldrig formåede at overvinde sprog- og kulturbarrieren.

Ankomsten til Danmark

Vi ankom på Hovedbanegården d. 25. oktober 1969 og blev her hentet af politibetjente, som kørte os til Politigården, hvor vi afleve-

rede vores dokumenter, og efter at de nødvendige formaliteter var blevet overstået, blev vi indkvarteret på Hotel Absalon i Helgolandsgade lige på hjørnet af Istedgade. Her tilbragte vi 10 måneder, inden vi fik en lejlighed. Beliggenheden ved Istedgade og Hovedbanegården gav os mulighed for at lære landets mere mørke sider at kende, og det kom til at præge resten af mit liv. Jeg ville så afgjort aldrig bo et sådan sted i fremtiden. Vi boede i hotellets anneks på den anden side af gaden, hvor vi fik 2 værelser i en lejlighed, som vi delte med tre andre familier med fælles køkken og bad. Dansk Flygtningehjælp var vores beskytter og vores forbindelse med omverdenen, da ingen af os kunne kommunikere på noget vestligt sprog. Igennem dem blev vi indkaldt til et interview på Politigården. Her skete det første mirakel. Det blev et skæbnesvangert øjeblik i mit liv. Under dette interview skulle vi besvare en hel masse spørgsmål, blandt andre hvilke

sprog vi beherskede? Da jeg fortalte, at jeg kunne flydende russisk, polsk og litauisk og af samme grund kunne forstå mange andre slaviske sprog, var der en af medhjælperne fra Flygtningehjælpen, formentlig en student, som pludselig sagde, at med de færdigheder kunne jeg muligvis bruges på Det Kongelige Bibliotek, som havde en stor samling af slavisk litteratur. Der var selvfølgelig en tolk til stede, så derfor kan jeg referere, hvad der blev sagt. Hendes bemærkning blev noteret og behandlet videre i systemet. Det resulterede i, at jeg blev indkaldt til en samtale på Det Kongelige Bibliotek hos fru Ahnfeldt Rønne fra Personaleafdelingen. Hun mødte mig ved indgangen, og vi gik op i Oktogonen. Hun snakkede langsomt og tydeligt, og jeg kunne ikke forstå en dyt. Til sidst blev jeg forsynet med et stykke papir med besked om, hvor og hvornår (1. marts 1970) jeg skulle møde op på arbejde.

Biblioteksbaven. Fra venstre ses Aleksander Slam, Liviria Wionczek, Inger Larsen og Sten Tulinus.

Liviria med Jens Hessenbruch, en kollega fra Katalogiseringsafdelingen.

Ansæt på Det Kongelige Bibliotek

Jeg var helt høj ved tanken om, at jeg skulle starte på selveste Det Kongelige Bibliotek, der i sig selv virkede helt magisk. På det tidspunkt havde min mand allerede været i arbejde i 3 måneder. Med sin ingeniøruddannelse hjemmefra var han startet som bilmekaniker. Det har vist sig, at vi var nogle af det første, der begyndte at arbejde med det samme uden først at have gået på Flygtningehjælpens kurser for at lære dansk. Jeg startede som boghenter med status af studentermedhjælper i Katalogiseringsafdelingen (Kat. Afd.). Samtidig begyndte jeg at læse russisk på Københavns Universitet, eftersom jeg havde læst dette fag et år på fakultetet for slavisk filologi på universitet i Polen. Men det blev kun til et par semestre på

Københavns Universitet, eftersom jeg blev klar over, at jeg ikke kunne komme nogen vegne uden eksamen i litterær oversættelse. Udsigten til at jeg kunne stille op til en sådan prøve lå meget langt ude i fremtiden. Der var ingen tid at spille, og jeg havde andre planer med mit liv end at blive evighedsstudent. På biblioteket gav førstebibliotekar Inger Warming, den daværende leder af Kat. Afd. mig et nyt job, der indebar, at jeg skulle oplæres i at katalogisere slaviske bøger. Min læremester blev en russisktalende medarbejder, som stammede fra Jugoslavien. Hun indviede mig samtidig i de skrevne og uskrevne love, som gjaldt på vores arbejdsplads. Der var mange på KB, som betragtede mig som et råddent æg. På det tidspunkt var mange kolleger enten stærkt venstreo-

rienterede eller kommunister, som ikke havde nogen sympati til overs for en ”afhopper” fra deres paradys. For dem var Rusland og Østblokken indbegrebet af det ideelle samfund. De havde desværre ikke den mindste anelse eller viden om realiteterne der. Heldigvis for mig var der mange meget venlige kolleger, som var anderledes stemt, og som tog sig af at lære mig dansk. Den, som gjorde mest for mig på det punkt, var Jens Hessenbruch, som blev ved med at rette mig, til stor gavn og irritation for mig. Han var meget tålmodig og ihærdig. Og jeg på min side tog mig af hans opdragelse: første gang vi skulle til frokost sammen, gik han ud af døren foran mig, og jeg blev så irriteret, at jeg tog ham i kraven for at vise, at det var mig, der som dame skulle først ud af døren. Hjemmefra var jeg vant til at mænd viste kvinder høflig respekt. Det virkede nok helt komisk, fordi de fleste piger i vores afdeling var rødstrømper, og det vil ikke falde dem ind, at der skulle tages specielt hensyn til damer.

Fru Kalckar, en lidt ældre fin dame, som jeg sad ved siden af, indførte *Medarbejdere fra den daværende Katalogiseringsafdeling, fra venstre Elisabeth Porse, Liviria, Charlotte Malthers, Gerd Sekker Hansen.*

mig i synonymer for ordet ”godt”. Da hun hver morgen i længere tid høfligt havde spurgt mig om, hvordan jeg havde det, og jeg hver gang havde svaret ”godt”, påtog hun sig at forklare mig, at det var muligt at anvende andre ord som for eksempel ”udmærket”, ”fint” osv. Jeg husker med taknemmelighed og smil dette lille, elementære sprogkursus. På biblioteket lærte jeg om det traditioner og den omgangstone mennesker imellem, der herskede på vores arbejdsplads. Disse gjaldt muligvis også i resten af Danmark, men KB var min danske verden. At KB skulle blive mit hjem resten af mit arbejdsliv, var jeg ikke klar over på daværende tidspunkt.

Mødet med det nye

Det mest slående af alt det nye, der mødte mig på det tidspunkt, var den demokratiske ytringsfrihed, et helt fjernt begreb, hvor jeg kom fra. I min afdeling kunne alle frit udtrykke deres tilfredshed og mest af alt deres utilfredshed. Alle afdelingsmøder åbnede en helt ny verden for mig, hvor alle frit kunne udtale sig om alt, endda om hvor utilfredse de undertiden var med deres chef. Dette var meget chokerende for mig, og det var nok det sidste, jeg forventede mig i et kapitalistisk styret land. Jeg var imponeret og forbløffet, fordi jeg kun kendte denne ytringsfrihed som tomme, kommunistiske propaganda-slogans. I Polen og Sovjet var det tilladt enhver at stille sig foran en regeringsbygning og råbe ”Jeg hader den amerikanske præsident”!! Det var den eneste mulige demokratiske ytringsfrihed, jeg kunne forestille

Solvej Resnitzky, Liviria og Mette Lemvig-Müller, Katalogiseringsafdelingen.

mig der. Kritik af det hjemlige styre var naturligvis ikke tilladt. Ytringsfrihed var en illusion.

I tiden efter min ansættelse på KB blev der ansat en helt gruppe polske flygtninge på en speciel ordning. Flygtningehjælpen betalte deres lønninger imod, at KB beskæftigede humanister og jurister godt oppe i årene, fordi disse var svære at anbringe på det danske arbejdsmarked. Nogle af dem blev senere fast ansat på biblioteket, og en af dem, Regina Milichtajch, sluttede efter 15 år på biblioteket i en alder af 70 år. I min egen afdeling skete der en udskiftning på chefposten, fordi fru Warming rejste til USA og Illa Steensgaard efterfulgte hende som afdelingsleder. Jeg avancerede fra studentermedhjælper til assistent på opfordring af den daværende HK-tillids-

mand Torben Hermansen. Alle omkring mig gjorde alt, hvad de kunne, for at få mig til at føle mig hjemme. Jeg mindes med glæde et smukt eksempel på mine kollegers hjælpsomhed: da jeg fortalte de piger, som sad nærmest mig, at jeg ikke kunne få et lån i banken til den andelslejlighed, vi havde på hånden, fordi banken krævede nogle kautionister, tilbød de at stille op i banken og garantere mit lån. Jeg blev meget rørt, for trods min meget unge alder var jeg klar over, hvor stor en risiko, de derved ville påtage sig for mig. Jeg tænkte sagen igennem, og med lidt mere sikker stemme fik jeg gennemtrumfet et lån i banken uden garanter. Jeg vil aldrig glemme dette tilbud om en håndsækning, og jeg tror, at det var med til at gøre, at jeg følte mig meget tryk i min afdeling.

Katalogiseringsafdelingens leder, førstebibliotekar Illa Steensgaard, Linvira og Anne Lise Schwarz.

En ny uddannelse

En anden uhyre betydningsfuld gestus blev vist mig af min afdelingsleder, der tog sig tid til at tænke min situation igennem og fik rådet mig til at påbegynde uddannelsen til bibliotekar på Danmarks Biblioteksskole. Jeg kunne ikke skrive dansk tilstrækkeligt godt, så tanken om en sådan uddannelse var mig meget fjern. Men hun overbeviste mig om, at jeg kunne klare det. Som sagt så gjort. Jeg begyndte i 1974 at læse på Biblioteksskolen. Jeg havde da fået mit første barn, og det var hårdt med et lille barn, 10 timers arbejde om ugen (jeg fik hjemmearbejde) og en haltende økonomi. Jeg kan huske, at jeg faldt i søvn over et parti topper, som jeg skulle læse korrektur på hjemme, så udkørt var jeg. De næste 2 år var praktikår med løn. De rigtige problemer kom først, da

jeg skulle klare det sidste år på skolen. Mod slutningen af det andet praktikår på Universitetsbibliotekets 2. Afdeling, købte vi et hus gennem en arbejdskollega, hvis mor skulle på alderdomshjem. Det var den største satsning i vores liv. Penge var der knap nok til faste udgifter og dertil kom usikkerheden om, hvorvidt jeg ville få en fast stilling efter afsluttet uddannelse. Det var det hårdeste år, hvad angik økonomien, og min mand og jeg måtte, i det omfang det var muligt, tage alt muligt ekstra arbejde blandt andet på en restaurant og jeg som tolk og rejseleder. Vi var begge to som blæksprutter. Det ville ikke have kunnet lade sig gøre uden min mors store hjælp. Jeg kunne næsten ikke hænge sammen, da jeg kom så langt som til at skulle skrive speciale. Det blev også lidt derefter. Men jeg bestod og fik en bibliotekarstil-

Medarbejdere i Katalogeringsafdelingen: Janina Katz, Liwiria og Regina (Anka) Milichtajch.

ling i min gamle afdeling. Jeg havde hele tiden været meget stolt af at være ansat på KB, men da jeg yderligere kunne sige, at jeg var bibliotekar på KB, steg min selvsikkerhed gevaldigt. Min mand, som på det tidspunkt var ansat i UNICEF, avancerede samtidig til en stilling, der indebar en meget gunstig FN-kontrakt. Det blev et vendepunkt i vores fremtidige liv. Vi fik råd til at sende vores børn på gode privatskoler, til at rejse, og vi fik tid og råd til at dyrke tennis, og tage på skiferier. Vi følte os meget velhavende, det gik os bedre, end vi nogensinde havde drømt om.

Dansk mentalitet oplevet udefra

Jeg vil meget gerne fremhæve en episode i mit biblioteksliv, som lærte mig meget om den danske mentalitet fra den bedste side.

Min afdelingsleder skulle til

Sovjetunionen i embeds medfør, og i denne forbindelse stillede hun mig en række spørgsmål om det at rejse i Sovjetunionen? På det tidspunkt havde jeg flere gange fungeret som rejseleder for danske og amerikanske turister. Jeg fortalte hende om de praktiske ting, som hun skulle være klar over, og bl.a. sagde jeg "Du skal for Guds skyld ikke veksle penge til den officielle kurs". Derefter forklarede jeg hende, hvordan hun skulle håndtere dette forehavende uden risiko. Hun stod bomstille og kiggede på mig, som om jeg var faldet ned fra Mars. Jeg blev klar over, at noget var rablende galt. Og da jeg spurgte hende, hvad der var i vejen, svarede hun: "Liwiria, det vil aldrig falde mig ind at gøre noget ulovligt, jeg repræsenterer Danmark og KB og sådan noget gør man ikke". Det glemmer jeg aldrig. Jeg tænkte efterfølgende meget over, hvad hun havde sagt, og jeg

blev klar over, hvor meget min moral og mine normer på det punkt og nok på andre punkter adskilte sig fra hendes. Det blev en vigtig lektion for mig og ændrede meget i min indstilling til mange ting i livet. Jeg har meget at takke hende for, og jeg prøvede at udtrykke det i den sidste del af hendes liv. Jeg vil altid huske hende med varme og respekt.

Nye forandringer og omstillinger

Da min afdeling i 1992 blev nedlagt, som følge af nedskæringer og omstruktureringer, kom mit hidtidige kendte trygge KB-liv på en langvarig rutsjebanetur. Jeg blev kastet fra Accessionsafdelingen til Projekt-Sektionen, til Danske Afdeling, Edb-Afdelingen for til sidst at ende i Retrosektionen. Det eneste faste holdepunkt på denne rejse var, at jeg fortsat beskæftigede mig med kataloger, og min ambition var og er stadigvæk, at de gamle kortkataloger bliver elektronisk tilgængelige på et lige så højt niveau som de oprindelige. Selvom jeg heldigvis stadigvæk er ansat på KB, har de mange rationaliseringer og omstruktureringer, der er sket i min tid, naturligvis givet mange søvnløse nætter. De mange ændringer medførte bl.a. en række afskedigelser, hvorved jeg mistede nogle af mine bedste kolleger på biblioteket, men heldigvis er vi forblevet venner for livet. Desuden var det meget svært at vænne sig til nye kolleger og nye forhold, fra en tryk, kendt afdeling blev jeg nødt til at vænne mig til skiftende forhold.

Med udbygningen ved havnefronten i form af det nye arkitektoniske vidunder Den Sorte Diamant ændrede

biblioteket helt sin oprindelige karakter, og blev til en betydningsfuld kulturinstitution. Jeg, som er krebs og af naturen tryghedsnarkoman, måtte gennemgå en forvandling for at blive meget omstillelig og omstillingsparat person. Da jeg fejrede mit 25 års jubilæum, gjorde jeg mig nogle tanker, og blev klar over, at jeg var gift med denne institution, og at jeg var gift med den indebar, at vi måtte være sammen på godt og ondt, i medgang og i modgang. I marts 2010 kan jeg derfor fejre mit 40-års jubilæum på KB, den eneste og bedste arbejdsplads jeg kender på denne jord. Aldrig har jeg personligt mærket noget til antisemitisme, så min fars beslutning om at forlade Polen var helt rigtig. Danmark tog imod os med åbne arme og gav os et nyt fædreland, og vores børn er blevet opdraget til at være gode danske borgere. Mine børn og børnebørn (2 piger) er danske, og jeg selv føler mig meget dansk, selv om min accent altid vil røbe min oprindelse.

Mit livs eventyr

Mit første ønske er gået i opfyldelse: jeg er faldet godt til og føler mig hjemme i Danmark. Sådan føler jeg ikke hverken overfor Kaunas i Litauen, hvor jeg er født og levede i 10 år, eller overfor Wrocław i Polen, hvor jeg voksede op de følgende 10 år.

Hvad angår ønske nr. to, så har jeg fået to piger, som er til stor glæde for os forældre. Begge klarer sig meget godt, og begge er gift/lever sammen med meget søde danske mænd, og sammen med deres mænd er deres

familier med til at forøge vores familie, og sidst og bestemt ikke mindst har jeg fået to børnebørn, som jeg forguder. Sådan er det at være ”Bedste”.

Vores familie, der bestod af fem personer, da vi kom her til landet, er blevet til en mindre klan, som jeg er meget stolt af at have været med til at opbygge her i Danmark.

Desværre levede mine forældre ikke længe nok til at se, hvor god en beslutning de tog, da de valgte at udvandre fra Polen og bosætte sig i Danmark. De ville have været meget stolte af mig nu.

Hvad angår mit tredje ønske, håber jeg, at det er fremgået af ovenstående lille beretning, at også dette ønske til fulde blev opfyldt.

Jeg begyndte min fortælling med at berette om et eventyr, der pga. grådighed gik så grueligt galt. Som det forhåbentlig vil være fremgået, er mit eget livs eventyr lykkeligvis gået så godt. Men, som vi alle ved, skal der jo i rigtige, gode eventyr være masser af prinser, prinsesser, slotte og alt den slags. Og tænk, selv mit ret jordnære livs eventyr kommer faktisk til at rumme lidt royalt glimmer. For en gang i foråret 2010 skal jeg op på Christiansborg Slot for at besøge Hendes Majestæt Dronningen, der med medalje og håndtryk vil takke mig for 40 års tro tjeneste ... Og det er ganske vist.

Det er jeg stolt og glad over. Tak for de chancer, som Danmark og KB har givet mig.